

Armollinen kuolema, mutta minkälainen?

Jouko MV Heikkinen

Tutustuin joidenkin kristittyjen viimeisiin hetkiin (Rakas viimeinen päivä, 1999), jotka olivat valoisia ja täynnä tarkoitusta. Kuolemasta puhuttiin syntymäpäivänä ja voitonjuhlanä.

Todellakin esillä oli eutanasia – hyvä kuolema. Tätä taustaa vasten puhe nykyajan kuolinavusta tuntuu vähintään hämmentävältä.

Kuolemasta puhutaan nykyisin synkässä sävyssä, jos siitä yleensä puhutaan. Kuoleman jälkeen seuraa monien mielestä tyhjiys, johon haluttaisiin astua eutanasian avulla. Yllättävää, kuinka Keskipohjanmaan lukijakyselyssä (19.9) 58% vastaajista piti tätä hyväksyttävänä. Vastauksia oli yhteensä 152.

Eutanasia – mitä se on?

Eutanasia-sanalla on vaihteleva merkitys. Nykyisin sillä tarkoitetaan tekoa, jonka ulkopuolinen henkilö suorittaa. Teon tarkoituksena on lopettaa potilaan elämä tämän tahdosta. Puhutaan jopa tappamisesta, joka perustuu potilaan vaatimukseen.

Eutanasiolla on pitkä historia. Kuolinavun antamista on mietitty antiikista lähtien. Silloin filosofit keskustelivat, oliko oikein haluta ja suorittaa kuolinapua. Aluksi eutanasian tarkoituksena oli lääketieteen välinein helpottaa kuolevan eroa maallisesta elämästä. Saksassa natsit poistivat kuolinavulla pitkäaikaissairaita ja kehitysvammaisia yhteiskunnasta.

Ihan eri asia kuin eutanasia on potilaan oikeus kieltäytyä hoidosta, joka ei enää tuo apua. Puhutaan palliatiivisesta hoidosta, jossa otetaan huomioon potilaan fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja hengelliset tarpeet. Englannin sana ”palliate” tarkoittaa lievittämistä, tuskan vähentämistä ja helpottamista. Tarkoituksena ei ole lyhentää eikä pidentää elämää. Joidenkin mielestä lääketieteen avusta kieltäytyminen on peitettyä kuolinapua, passiivista eutanasiaa. Kuitenkaan päätös luopua elämään ylläpitävästä hoidosta ei ole toimenpide, jonka

tarkoituksena on tappaa. Päinvastoin näin halutaan parantaa potilaan elämänlaatua.

Eutanasia – onko vanhusten hoitoon varaa?

Eutanasia nousi hiljattain keskusteluun, kun kirjailija Kaari Utrio totesi lehtihaastattelussa (HS 14.9.2009): Nopeasti kuoleva vanhus on eduksi yhteiskunnalle (otsikko). Puheenvuoro liittyi vanhusten hoidon ongelmiin, jotka nousivat esille lääninhallitusten selvityksissä. Myöhemmin Utrio piti puheenvuoroaan keskustelun avauksena. Provokaationa sitä voi pitää.

Lehtihaastattelussa Utrion mielestä eutanasia voisi olla ratkaisu ikääntyvän väestön aiheuttamaan hoitaja- ja hoitopaikkapulaan. Utrio ehdottaa, että terveyskeskuksissa voitaisiin jakaa "ystävällisiä unipillereitä" 70 vuotta täyttäneille vanhuksille.

"Se tulee olemaan välttämätöntä, sillä nopeasti kuoleva vanhus on eduksi yhteiskunnalle. Mistä muka kaikille suurten ikäluokkien edustajille saadaan hoitajat?" Utrio kysyy.

Kirjailijan mukaan "on järjetöntä ja turhaa", että ihmisten elinikää yritetään nostaa tekemällä vanhuksille leikkauksia ja toimenpiteitä viimeisen puolen vuoden aikana ennen kuolemaa.

"Ennen katsottiin hyväksi iäksi kolme tiuta ja kymmenen eli 70 vuotta. Enempää ei tarvittu." 67-vuotias Utrio ei itse halua joutua vanhainkotiin hoidettavaksi. "Olen päättänyt, että kaadun saappaat jalassa. Se vielä puuttuisi, että olisin miniöiden hoidettavana", hän sanoo.

Ihmisen itsenäisyys ja vapaus

Utrion lausunnossa on tunnistettavissa ajatus, jonka mukaan ihmisellä on oikein päättää omasta ruumiistaan ("Olen päättänyt..."). Jokaisella on itsemääräämisoikeus, joka perustuu yksilöiden vapauteen. Tämä on nykyajan ihmisen elämäkatsomuksen ydin. Ihmisen vapaus ajatus taas pohjautuu valistuksen aikakauteen.

Kun ihminen on väsynyt elämään ja kun häntä kohtaa parantumaton ja ehkä nöyryyttävä sairaus, hänellä on oikeus saada kuolettava pistos (ei siis "ystävällistä pilleriä, kuten Utrio

otaksuu). Ihminen saa päättää, milloin ja miten hän kuolee. Miltähän näyttäisi tuossa tilanteessa kuolinilmoitus? Hollannissa, eutanasian pioneerimaassa, kerrotaan seuraavasta tapauksesta. Lähiomainen oli ilmoittanut toivottavasti surevalle ystäväpiirille, että potilas otettaisiin hengiltä määrättynä päivänä, jos valtiollinen komissio antaa tähän luvan. Hautajaiset pidettäisiin seuraavana lauantaina. Näin tiedotettiin vielä potilaan eläessä.

Itsemääräämisoikeuteen perustuva päättely on ongelmaista, sillä ihminen kuuluu yhteisöön, jossa olemme riippuvaisia toisistamme. Se, mitä teemme itsellemme, koskettaa myös toisia ihmisiä. Kuoleminkaan ei ole yksityisasia. Itsemurha ja kuolinapu heikentävät yhteisöllistä sidettä ja rohkeutta, jota tarvitsemme kohdataksemme elämän vastoinkäymiset. Kuolinavun antamisella on suuri merkitys niille, jotka ovat haudanneet vammaisen tai sairaan omaisen. He tarvitsevat selvän vakuutukseen siitä, että elämä on aina loukkaamatonta riippumatta terveydentilasta tai hyödyn tuottamisesta.

Ihminen – vain hyödyn vuoksi?

Utrion näkemyksessä ilmenee toinen yleinen ajatus: taloudellinen hyöty. Eutanasia soveltuu hyvin valistuksen aikakaudella syntyneeseen hyödyn tavoitteluun. Nykyajan ihmisenkin tulee olla terve ja hyödyllinen. Ongelmaksi tulee, mistä sairast ja ”hyödyttömät” saavat elämän iloa. Hyödyn tavoittelusta on vain askel eutanasiaan. Ihmiselämä voidaan määritellä arvottomaksi, eikä eutanasia ei ole ainoa tapa viedä ihmiseltä arvo. Joku nykyajan oppinut on jo todennut, että liian varhain syntyneiden lasten elämää tulee lyhentää, sillä he tuottavat vanhemmilleen muita enemmän vaivaa. Mitä muuta tapahtuu, jos elämää mitataan hyödyllä?

Miksi oikeastaan eutanasia on noussut esille?

Tärkein syy eutanasian esille tulolle on siinä, että ihminen kieltäytyy opettelemasta Jumalan avulla ja kristillisen uskon tuella kuoleamisen taitoa. Kun kuoleamisen taito katoaa, syntyy tarve puuttua elämän loukkaamattomuuteen ja pyhyyteen.

Mistä olemme tulleet tähän kyvyttömyyteen? Keskiajalla kaikki olivat tietoisia kuolemisesta. Sairaana luona käytiin, ja samalla myös opittiin kuoleamisen taitoa. Tästä syntyi sairaan luona

käymisen toimitukselle rikas nimi: sairaan oppimisesta. Keskiajalla pappi otti vastaan kuolevan ripin, ja sairaan ympärillä oli rukoileva seurakunta. Kuolemista varten oli oppaita, joista kuuluisin oli Jean Gersonin (1363 – 1429) kirja ”Kuolemisen taito”. Myös Luther tunsii oppaan ja kirjoitti kuolevalle omat neuvonsa, joissa korostuivat uskonpuhdistuksen periaatteet.

Gersonin kirjassa sairaudelle ja kuolemalle annettiin merkitys. Potilaalle esitettiin kysymyksiä, joiden avulla hän tavoitti kuolemisen ja sairauden mielekkyyden. Hän oppi tilaansa sopivia rukouksia. Sairas ja kuoleva ympäröitiin rakkaudella ja myötätunnolla. Häntä kehoitettiin luottamaan Jumalan laupeuteen ja jättämään elämänsä Jumalan haltuun. Tätä pidettiin ihmisen suurimpana tekona, jota harjoitettiin jo elämän kuluessa.

Gersonin ja muiden teologien kuolemis-oppaille on yhä vielä tarvetta. Kuolinavun pyytämisen perusteena on välttää sietämätöntä kipua ja kärsimystä kuolemaan johtavan sairauden seurauksena. Epäilemättä tällainen kohtalo voi synnyttää pyynnön nopeasta kuolemasta. Kuitenkin usein on käynyt ilmi, kuinka kuolemisen halun taustalla on ahdistus, yksinäisyys ja tunto siitä, että kuoleva on omaiselle tarpeeton kuorma. Nämä syyt voidaan ja ne tulee poistaa kipulääkityksellä ja hoidolla, ongelman kartoituksella ja hengellisen tuen antamisella sekä potilaalle että omaisille. Tällöin kuolema on kaikkein ratkaisevin elämän kehitysvaihe. Tässä kristillinen kuolemisen taito -perinne tarjoaa arvokasta apua.

Lopuksi

Lääkäreiden ikivanha vala lausuu: ”Minä en anna kenellekään myrkyä, vaikka sitä pyydetään.” Tämä kannanotto on pelastanut lääketiedettä tulemasta uhkaksi ja rikkomaan ihmisarvoa vastaan.

Tunnettu saksalainen filosofi Jyrgen Habermas on lausunut, että nykyajan yhteiskunta perustuu arvoille, jotka eivät ole sen päätettävissä. Hän tarkoitti tällä kristinuskon antamaa tukea – varmaan myös kuoleman kohtaamiseen arvokkaalla tavalla.

Onneksi hyviä kuolemisen oppaita on olemassa. Sain käsiini loistavan kirjan kuolemisen taidosta: Jean Gerson, *Ars moriendi. Om konsten att dö.* Red. Markus Hagberg. Kirja on

ruotsinnoksen näköispainos ja uusi käännös. Kannattaa hankkia, hinta vain 180 kr (siis halpoja kruunuja). Kirjassa on kuvitusta, josta esimerkkinä on liitteen kuva: matkalaisia olemme. Kirja on julkaistu ensimmäisen kerran Ruotsissa vuonna 1514. Luther tunsikin kirjan ja laati oman kuolemisen oppaan. Ks. tästä Jouko Martikainen, Bild und Sein Gottes in der Theologie Luthers. Korreferat zum Vortrag von Prof. Theodor Jörgensen: Luther und Ontologie. Hrsgen von Anja Ghiselli, Kari Kopperi und Rainer Vinke s. 155-167. Helsinki - Erlangen 1993